Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

Отрядлан идалык мучко пашам ыштыман

Шуко вере олалаште, пашазе поселоклаште да яллаште кеҥеж каникулым веселан эртарышашлан лийын форпост, пионерский отряд-шамычым ыштыме. Но тушто шуко вере йоча-шамыч организованно огыт кане. Молан? „Нимом ышташ", — маныт вожатый, пионер-шамыч. Уке, йоча-шамыч. Керек-могай яллаштат, поселоклаштат, олалаштат канышым пеш сайын организоватлен мошташ лиеш.

Экскурсий, прогулко

Тендан ялда лишне, поселокыштыда, олаштыда могай ер, чодра, завод, фабрика-шамыч улыт? Те тушко экскурсийым ыштен кертыда. Мутлан, тендан ялда лишне ер, але пӱя, энгер уло. Тушто могай кол-шамыч илат? Эше могай животный-шамыч тушто улыт? Нуным кучен, аквариумыш колтыза. Аквариумым те шкеат ыштен кертыда. Тидлан яндаум гына муаш кӱлеш. Вӱдыштӧ кучымо илыше-шамычым эре ашнен, те ятырым эскерен кертыда.

Чодрашке походым ышташ лиеш. Каймыда годым котелокым, продуктым (паренгым, шӱрашым, молымат) налаш ида мондо. Тушко ик йӱд малмылат кайаш лиеш. Костерым ылыжтен, беседым, модмашым ыштен кертыда. Чодраште кызыт мӧрымат погаш лиеш, адак тӱрлӧ пеледыш, растений-шамыч дене гербарийым ыштен шкендан школланда шыжым пӧлекледа гын, пеш сай лиеш ыле.

Московский пионер-шамыч кызыт пеш кӱлешан пашам тӱҥалыныт: нуно эм ышташ йӧршӧ растений-шамычым погат. Валериана, ош йыран пеледыш (ош чача), модо, эҥеж, шиповник—эм ышташ каят. Садлан нуным погаш—пеш пайдале паша.

Тендан районыштыда могай завод, фабрик уло? Те организованно тушко экскурсийым ыштыза. Янда заводышто, шовын заводышто, чодра заводышто продукций кузе лектеш—ончыза. Электростанцийлашке ончен кошташ кая пеш интересно.

Оборонный, физкультурный паша

Тендан отрядыште, форпостышто могай кружок-шамыч пашам ыштат? Тушко те физкультурник, йошкармеец, врач-шамычым шупшса. Нуно тыланда БГСО, ЮВС, ПВХО, БГТО значоклан нормым туныкташ тӱҥалыт. Тиде шотышто те туныктышо-шамыч дене, ВЛКСМ райком дене каҥашен налза. Тендан футбольный, волейбольный мячда уло гын, площадкыште шуко тӱрлӧ семын модаш лиеш: футболла, волейболла, баскетболла, моло семынат. Кажне футбольный командыште 11 еҥ лиеш. А волейбол дене те шукыжо модын моштеда.

Йӱштылашат, могырым калитлашат шот дене кӱлеш. 22 июньышто лекше „Ямде лий" газетыште могырым кузе калитлыме нерген статья ыле. Те тудым обязательно тӱшкан лудын лекса.

А модашыже мывяр тӱрлын лиеш! Кодшо номерыште „Пакет" лӱман модышым печатленна ыле. Тудо пеш интересный · модыш. Тачысе номер гыч ончыкыжо ме эреак интересный модыш-шамычым печатлен шогаш тӱҥалына. Теат возыза—кузе модыда.

Колхозлан полшаш

Колхозлаште кызыт пеш шыгыр паша жап тӱҥалын. Шудо паша пыта велә, вашке уржа тӱредаш шуэш. Тыште те мо дене полшен кертыда? Вот мо дене: шудым тендан кокла гыч тыланат удырен моштат. Тиде вет колхозлан пеш сай полыш лиеш. Советский Союз мучко йоча-шамыч тӱредме почеш велын кодшо уржа вуйым погымышт дене элланна шӱдӧ тӱжем дене пуд пырчым арален кодат.

А Сотнур район, „Ӱжара" колхозысо йоча-шамыч колхозвый имным олыкыш пукшаш коштыктат. Тидат пеш сай паша. Олыкышто имне пукшымо дене пырля те тӱрлӧ весела модышым, йӱкын лудмашым эртарен кертыда.

Шуко колхозлаште пырдыж газета йӧршын ок лек, але пеш шуэн лектеш. Садлан лийын тыланда, пионер-шамычлан, пырдыж газетым лукташ тӱҥалман. Тиде пашам комсомолец-шамыч дене пырля ышташ пижыда гын, результатда сайырак лиеш.

Свежа газета але журнал толменге колхоз пасушко лектын, колхозник-шамычлан канымышт годым статья-шамычым лудын шогыза.

Эше организованно мом ышташ лиеш?

Концерт, самодеятельность вечер

Марий йылме дене ынде ятыр пьеса уло. Йоча-шамычлан келшыше шуко муро, музыка-шамыч возымо улыт. Те шкендан вийда дене чапле концерт-шамычым, самодеятельность вечерым ыштен кертыда. Вечерышке, концертышке пашазе, колхозник-шамычымат ӱжса.

Мом ышташ лиеш—чылажым шотленат пытараш ок лий. Кызыт жапым шукыжо годым яндар южышто эртарыман. Чӱчкыдын кӱчык экскурсий, поход-шамычым ышташ интересно. Но тидын дене пырля адак теве мом мондымо ок кӱл: вашке шыже испытаний тӱҥалеш. Кӧ шыже испытанийлан кодын гын, жапым эшеат моштенрак кучылтман, заниматлаш жапым ойырыман.

* * *

Йоча-шамыч! Мемнан деке возыза: те кузе канеда? Форпостда, отрядда пашам кузе ышта? Те тушто мом ыштеда? Кузе модыда? Могай эскерымашым мойн ыштеда? Возыза, ме вучена!

Северный Буковинын Черновицы олаштыже илыше-шамыч олан центральный площадьыштыже йошкар знамям шогалтат.
Фото Б. ФЕДОСЕЕВЫН (ТАСС Фото-Клише).

ТЫГЕ БЕССАРАБИЙЫШТЕ „ТУНЫКТЕНЫТ"

Кишинев ола (Бессарабий). Ӱмылан сад тошто гимназийым йыр авырен шога. Тудо гимназийым руш-шамыч 108 ий ожно ыштеныт. Тушто поянрак еҥ-шамычын икшывышт велә тунем кертыныт. Ик ий тунем лекташлан 5—7,5 тӱжем лей оксам тӱлаш кӱлеш улмаш. А кӧ общежитийыште илен гын, 11.000 лейлан шукырак тӱлен улыт. Кишинев олаште 4-ше класс 5 гына, а 5-ше—улыжат 2 велә. Шуко гимназист-шамыч образованийым пытарымеш налын кертын огытыл.

Олаште школа-шамыч ий еда шагалемыныт. 1939 ийыште пӧръеҥ-шамычын 5 государственный гимназий гыч 3 петереныт, а ӱдыр-шамычлан 5 гыч иктыжым велә коденыт, молыжым петереныт.

Тусо школлаште тунемше да туныктышо-шамыч кокла гыч 90—95 процентышт рушла ойлен моштеныт. Но румынский бояр-шамыч руш йылме деч пеш чот лӱдын илен улыт. Кӧ кеч ик мутым рушла пелештен гынат, тудым кыреныт але тюрьмаш петыреныт. Тунемше-шамычын „опасный шонымашлан" жапышт ынже код манын, тушто 17 предметым туныктеныт: юмын закон, латинский, греческий йылме, философий, молат. Географийым да историйым Румынийыштыжат туныктен огытыл.

Тунемше-шамыч кӱлеш шинчымашым нигузеат налын кертын огытыл. Экзамен годым кӧ оксам шукырак пуэн гын, тудлан оценка-шамычымат сайын шынденыт. Бендеры олаште ик профессор—экзамен эртарыше комиссий вуйлатыше, викак ойлен: „Кӧ 20—30 тӱжем лей оксам ок пу гын, тудлан аттестат ок пуалт". Экзаменым тунемше-шамычын 16 процентышт велә сдатленыт.

Тыге Бессарабийыште „туныктеныт".

Йошкар-Ола. СТАЛИН йолташын Пединститут ончылан шогалтыме скульптурыжо.

65

ЭРЛА ВСЕСОЮЗНЫЙ АРТЕК ЛАГЕРЬЛАН 15 ИЙ ТЕМЕШ

Артекын тӱналтыш жапше

Снимкыште: испанский республиканец-шамычын йочашт Артекыште (1937 ий).

Латвич ий ожно, гражданский сар почешысе разрухын неле жапыштыжак, партий ден правительство Советский Союзеш пионерский лагерьым ышташ пунчалыныт. Верым ойыраш мо-до лагерь ыштымаште моло пашамат тунам Красный Крест Обществым вуйлатыше, тошто большевик Зиновий Петрович Соловьевлан пуэныт. Зиновий Петрович тиде пашалан кумылжо дене пижын да вашке лагерьлан Артекеш верым муын.

Артекым тунам шагал еҥ паленыт. Тудо Крымын южный серыштыже теҥыз велыш волышо кум тошкалтышан лапка вер улмаш. Тудым северо-восточный юалге мардеж деч Аю-Дагын чодраж да кӱкшӱ верже сай авырен шога.

Аю-Даг татарла Маска курык лиеш. Тудын нерген Крымыште тӱрлӧ легенда-шамыч улыт.

Пеш шуко тӱрлӧ растенийлан поян артековский паркат шке декыже шупшын шоген. Тушто Крымысе моло растений-шамыч коклаште пробковый тумым, тюльпановый пушеҥгым, купеш кушшо кипарисым, пеш кугу свойым, шукерте ожсо гинко пушеҥгым, тулеч молымат ужаш лиеш улмаш. Шуко пушеҥге ден растений-шамыч, Артек деч моло вере, югысо ботанический садлаште веле улыт. Варажым пален налыныт: шӱдӧ ий варе ожно Артекын ик ужашыжым ученый ботаник Гартвис кучен илен. А тудо Крымын южный серысе известный Никитский ботанический садым ыштен да тудын первой директоржо улмаш. Очыни, Гартвис Никитский сад шындыме годым, вес элла гыч кондымо пушеҥге-шамыч дене тусо климатлан келшымыштым палашлан опытым ыштылын. Тудо шке участкешыжат пушеҥге-шамычым шындылын. Тыге шӱдӧ ий гыч Артекыште пеш мотор ботанический сад лийын.

Артек ик шотышто гына нужна улмаш: илаш тушто пӧрт лийын огыл. Тушто улыжат пеле шаланыше кок пӧрт гына лийыныт. Иктыже теҥыз ӱмбалнак шинчен. Тудым ту о еҥ шамыч Джич-Сарай, марлаже—Ия пӧрт манын лӱмденыт. Тиде пӧртым колызо-шамыч тыге лӱмденыт. Кугу мардежан годым колызо-шамыч, пушышто шинчымышт годым, пӧрт лишне чучкыдын еҥ магырыме да кечкыжме гай шоктышо шучко йӱкым колмышт нерген ӱшандарен ойленыт.

Чынже дене тиде шучко йӱк тыге шоктен: кугу мардежан годым теҥызысе толкын-шамыч кугу вий дене пӧрт вегызын шелшылашкыже миен перненыт, варажым мӧҥгеш лектыныт. Толкын-шамыч тыгерак ваш пернылмышт дене шке шотан йӱкым луктыт. Тидым юмылан да иялан ӱшаныше колызо шамыч еҥ магырымылан шотленыт.

Тиде пӧртым да адак вес изи орол-пӧртым тӧрлатышт. Лагерь почмылан Ия пӧртеш пионерский клубым ыштышт, орол-пӧртеш—врачебный кабинетым. А теҥыз тӱрысо кугу тошкалтышеш йоча-шамычлан илаш сайын оборудоватлыме кандаш палаткым ыштышт. Тыге 1925 ийыште лагерь почылто.

Тудо кеҥежымак Артекыште Москвасе, Ленинградысе, Поволжьесе ден Ивановысо пионер-шамычын ныл смена канышт. Кажне сменыште 80 еҥ, чылаже—320 пионер тудо ийын лагерьыште лийыныт. Вес сезонлан лагерь чот кумдангдалте да ик сменыште 80 еҥ гына огыл, а 200 еҥ каненыт.

Лагерь илыш йоча-шамычым икте-весе дене вашке дружитлен. Нуно Артекым кече еда чотырак да чотырак йӧраташ тӱҥалыныт. Тушто шуко уым да оҥайым пален налыныт, тушеч таза, кечеш кӱйшӧ да весела лийын каеныт.

1927 ийыште Артекыште ик сменыштак 240 пионер-шамыч каненыт. Тудым ынде мемнан элыште гына огыл, вес эллаштат шинчат. Чапле лагерьым шке шинчашт денак ужашлан вес элла гыч турист-шамыч толаш тӱҥальыч.

1928 ийыште Артекыш толшо йоча-шамыч брезентовый палаткыште огыл, а угыч ыштыме пу пӧртлаште илаш тӱҥальыч. А 1929—30 ийлаште Артекеш теле лагерный санаторийлан пӧрт ышталте. Тунам Артек идалык мучко пашам ышташ тӱҥале.

* * *

Артекын ош палаткылашкыже пионер-шамычын первый тӱшкашт толмылан латвич ий эртыш. Кызыт чылан нине пионер-шамыч кугуеҥ лийыныт. Но тазалыкым, сай навыкым да кӱлеш шинчымашым пушо шке чапле лагерьыштым нунын кокла гыч иктыжат вигунам монден огыл да ок мондо, манын мый ӱшанем.

Ф. Ф. Шишмарев.

Артекыште сай!

Артекым мый пеш йӧратем. Тушто мый кум ий почела каненам. Тиде ийынат каем.

Артек кум лагерьлан шелалтеш: кӱшыл лагерь—курыкышто, ӱлыл—теҥыз серыште да Суук-су—дворец.

Мый эре кӱшыл лагерьыш колташ йодам. Тыште пеш сай. Теҥызат раш коеш. А теҥызым мый пеш йӧратем.

Мемнан лагерь гыч йолкорно дене Аю-Даг курыкыш каяш лиеш. Тиде лӱм татарла. Марлаже тудо Маска курык манылтеш. Тудо чынжымак маскала коеш. Тудын нерген тыгай легенда уло. Пуйто ала-кунам ик изи ӱдыр чодыраш йомын да лӱдмыж дене кугу маска-вынемыш пурен. Ӱдыр тужечын куржаш тӱҥалын. Маска—тудын почеш. Тудым тевe-теве поктен шуэш. Ӱдыр кенета теҥызым ужын. Теҥызыше пеш поро улмаш: тудым маска деч шке толкынжо дене петырен. Маска сырен кудал толынат, вӱдым йӱаш тӱҥалын. Тудо чыла теҥыз вӱдым йӱын пытарынеже улмаш. Конешне, кертын огыл. Маска тарванымe курык лийын. Садланак тудо курыкым „Аю-Даг", манын лӱмденыт. Мыланна тиде историйым курыкысо проводник ойлен. Тудо шонго, садланак йомак ден легенда-шамычым шуко шинча.

Мемнан Артекна тиде Аю-Даг курык йымалнак. Тудын йыр чодра, курык. Кеҥежым тушто могай сай! Толын шуменгак йоча-шамыч дене палыме лийына.

Артекыш лучший йоча-шамыч гына толыт. Икте шпионым кучаш полшен, весе йошкар Армийлан талгыдым ончен куштен, кумышо поездым крушений деч утарен, нылымыше эре „отлично" веле тунемеш.

Артекыште жап пеш веселан эрта. Мемнам сайын чиктат, эше сайынрак пукшат. А модышыжо кунаре! Чылажым шотленат пыташ ок лий. Шонет гын, велосипед дене кудалышт. Модмет шуэш гын, волейбол, крокет, тенис, городки, шахмат, шашка дене мод...

Ме теҥызыште коштына, калитлалтына.

Эн сайже—прогулкыш кошташ. Аю-Даг курыкыш кӱзымым сай шарнем. Курыкыш ятыр жап кӱзышна—кок шагат, ала кумытак. Кӱзымына годым шуко гана каньшна. Мемнан дене пырля кум изи осел-шамыч кӱзышт. Нуно мыланна одеялым, кочкышым нумал кӱзыктышт. Вот курыкыш кӱзен шуна. Тушеч мемнан лагерь модыш гай изин коеш.

Курык вуйышто—площадка. А йырже чӱчкыдӧ чодра. Пушеҥге-шамыч пеш кӱжгӱ улыт, нуным кид ден авалтен керташ ок лий. Тушто ик кӱжгӱ кипарис уло, тудым ала-молан болотный маныт. Тудым вич йоча-шамычат йыгыре шогалын авалтен ышт керт.

Верым ойраш пижна. Таче ме йӱдымат тыштак эртарена. Вашке костерым ылыжтышна. Очыни, Артек гыч мемнан костернам раш ужыныт дыр. Ме костер йыр шична. Шоҥго крымский проводник-шамычын ойлымашыштым колышташ пеш оҥай.

Варажым мурым мурена. Нойменге малаш возына.

Эрдене эр чыланат йол ӱмбалне лийына.

Эр зарядкым ыштена. Вара шӱргым мушкына, эр кочкышым ыштена да мӧҥгӧ велыш тарванена. Кугу кӧргашан шоҥго тумыш таче мемнан отряд тыште лийын, манын возалтен пыштена. Тумын кӧргыштыжӧ тыгай записка-шамыч шуко улыт.

Мӧҥгӧ вес корно дене пӧртылна. Чылт теҥыз тӱрышкак волена, тушечын машина дене лагерьыш кудалына.

Лагерь гыч каяш жап шуэш. Тунам йоча-шамыч ойгырат: йолташ-шамыч деч ойырлымо ок шу. Торжественный линейкыште лагерьный флагым волтат. Прощатлымына годым ваш-ваш серышым возаш сӧрена. Сайын тунемаш мутым пуэна.

Игорь Чкалов. 12 ияш

Снимкыште: Рига олан ик уремже (Латвия).
Фото М. РЕДКИНЫН (ТАСС Фото-Клише).

Англия ден Германия коклаште сар

Францийын перемирийым ыштымыже деч вара Англия Германия да Италия ваштареш шкетын кучедалеш.

Кызыт эше тӱҥ шотышто южышто кредалмаш веле лийын шога. Кече еда гаяк английский самолет-шамыч германский олалашке, аэродромлашке чоҥештылмашым ыштат. Германский самолет-шамычат английский порт, промышленный район, аэродром-шамычым бомбардироватлат.

Африканский колонийлаште английский ден итальянский войска-шамыч коклаште кӱчык кучедалмаш-шамыч лиедат.

Иностранный, тыгак английский газета шамыч возат: вашке Германия ден Италия Англия ваштареш пеш кугу наступленийым тӱҥалыт.

Англия аралалташ ямдылалтеш. Теҥыз сереш укреплениiым, ола уремлаште баррикадым ыштылыт.

Английский флотын французский корабль-шамыч ӱмбак нападатлымашыже

Францийын Германия да Италия дене перемирийым ыштыме условий почеш, французский военный корабль-шамыч тӱрлӧ верла гыч французский портлаш разоружитлалташ пӧртылман улыт ыле.

Тиде корабль-шамыч Францийыш пӧртылмекышт Германийын кидышкыже ынышт логал манын, Англия лӱдмыжӧ дене нуным шке шупшын налаш решитлен. Английский порглаште да Египетысе Александрия портышто шогышо корабль-шамычым тудо шкеак шупшын налын.

Оран лишне (Алжирысе французский порт) французский линкор да моло корабль-шамыч шогеныт. Арня вара нунын дек английский эскадра миен да кораблын командирже-шамычлан сдаватлалташ, але корабль-шамычым вӱд йымак пуртен колташ предложитлен. Кунам французшамыч тиде требованийым шукташ отказатленыт, английский эскадра французский корабль ӱмбак лӱйкалаш тӱҥалын. Теҥыз ӱмбалне кредалмаш тӱҥалын. Ик французский линкор пеш чот локтылалтын да серыш лектын. Вес линкоржым англичан-шамыч вӱдыш волтен колтеныт, кумытыжо локтылалтынат, французский портыш—Тулоныш утлен каен кертын.

Тиде кечылаште Алжир сер дене английский ден французский корабль-шамыч коклаште адакат угыч кредалмаш лийын.

Английын тыге ыштымыжлан лийын, французский флот английский корабль-шамычым вӱдыш волтен колталаш тӱҥалын. Средиземный теҥызыште французский флот ныл английский конвойный судно-шамычым вӱдыш волтен колтен. Тугак ик крейсерым вӱдыш волтен колтымо.

Французский правительство Англия дене кыл кучымашым кӱрлын.

Английыште пашазе-шамыч арняште 84 шагат пашам ыштат

Английский военный заводлаште пашазе-шамыч ынде арняште 84 шагат (суткаште 14 шагат) пашам ышташ тӱҥалыт. Пашазе-шамычлан икмыняр шагатым канаш пушашлан лийын, пашашке шуко ӱдрамаш-шамычым шупшыт. Южо кечылаште ӱдрамаш-шамыч пӧрт еҥ пашазе-шамычым вашталтат.

Мурышо да куштышо красноармейский ансамбль Эстонийыш каен

Ленинградский военный округысо мурышо да куштышо красноармейский ансамбль 8-ше июльышто Таллиныш (Эстония) лектын каен. Ансамбль Эстонийыште ик тылзе жап лиеш да тушто улшо Йошкар Армийын частьше-шамычлан да населенийлан ятыр концертым шында.

КИРИЛЛ ден ПЕТЯ МОСУНОВ-шамыч Неминский средний школышто тунемыт. Каникул годым нуно У-Тор ялысе районный библиотекышке чӱчкыдын толын каят. Снимкыште: ПЕТЯ ден КИРИЛЛ (шолаште) кызыт гына толшо „Пионерская Правда"-м лудыт.

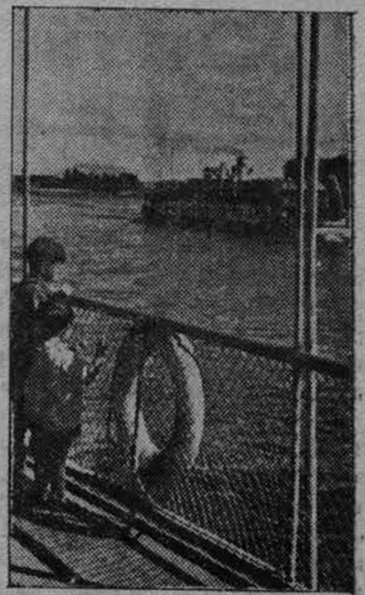
Фото А. ОВЕЧКИНЫН.

ЙӰР

Шемын койын, нугыдемын,
Йӱр пыл эркын кӱзалеш;
Нур ӱмбаке толын шуын,
Леве йӱржым шавалеш.

„Выж-выж" лийын, курштолталын,
Мардеж левын пуалеш.
Ужар порсын шурнынажым
Ӧндал налын, вӱчкалеш.
Йӱр эрталын. Кече лектын,
Шыргыжалын ончалеш.
Леве йӱр ден мушкылт лектын,
Ужар шурно сай кушкеш.

Загайнов Вася.
Ронгинский район,
Юледӱр ял.

Волга эҥерыште.
Фотоэтюд А. ОВЕЧКИНЫН.

МӦР ОЛЫКЫШТО

Леве йӱржӧ лыжган шавалтен,
Йоген кайыш умбаке эртен.
Кече угыч адак оярен,
Олык-лапым онча шыратен.
Пеледалтше мотор олык-лап—
Йӧраталме мемнан тиде вер:
Кушкыт тӱрлӧ пеледыш, мӧрат,
Йыр лӱшкалыт куэр ден шопкер.
Мотор порсын вургемым чиен,
Тӱрлӧ лыве чоҥештыл эртат,
Пеледыш ӱмбаке миен,
Шыпак шинчын, ласкан лӱҥгалтат.
Ай, могае сӧралын коеш:
Ужар шудым лӧза мӧр тӱрлен.
Веселан муралтен ик вереш
Коштына чевер мӧрым поген.

Т. АЗМАНОВ.

МЫЛАННА ВОЗАТ

Оборонный значок-шамычлан нормым сдатлем

Мемнан „Йошкар-Йӱле" колхозыштат шукерте огыл осоавиахимовский организацийым почыч. Тушто ПВХО ден Ворошиловский стрелок кружок-шамыч улыт. Каникул жапыште мыят оборонный значок-шамычлан нормым сдатлаш пижым. Кызыт „Будь готов к ПВХО" значоклан сдатленам. Ынде ЮВС-лан нормым сдатлаш ямдылалт шогем.

Паймаков Клим.
Сернурский район,
Кугу-Шокшем НСШ.

Мемнан полышна

Мемнан колхозна республикыште ик ончыл верым налын шога. Тудо 2 ий почела ял озанлык выставкыште участвоватла. Кодшо ийын выставкыште колхозна II степень дипломым, ик мотоциклым, 5 тӱжем тенге оксам налын. Адак районный да республиканский I степенян кок дипломна уло. Колхоз вуйлатыше Ф. Веселовым Кугу ший медаль дене наградитленыт.

Ме, колхозысо тунемше-пионер да октябрят-шамыч, пашаште вийна шутымо семын полшен шогена. Тений, февраль тылзыште, ме посна пионерский звеном организоватлышна. Тушто чылаже 28 рвезе улына. Звенон паша планже уло. „Пионер вий" лӱман звеневой пырдыж газетым луктын шогена. Телым ме верысе удобренийым поген, йытын участкышке лукна.

У тунемме ий марте 5 гектарыште сай качестван, яндар нӧшман йытыным налаш обязательствым пуэн улына. Тушто кок гана подкормкым ыштышна да кок гана шӱкым сомлышна. Тидден пырляк 90 гектар икияш культурышто кок гана шӱк шудым эрыктен улына.

Правленийна кодшо ийын пашам сай ыштен шогымылан звенонам волейбол да футбол дене пӧлеклыш. Тугак посна ен-шамычымат—5 классыште тунемше Вязанцева Наталям, 3-шо классыште тунемше-шамычым: Завойскина Кналчым, Веселов Никандрым, Завойскина Лидам, кокымшо классыште тунемше Завойскин Викторым да молымат пӧлеклыш.

Йоча звеновод—
Малинин Миклай.
Косолаповский район,
„Пел едыш" колхоз.

Куярыште

Куяр лагерьыш ме 9 июльышто миен шуна. Лагерьыш каныше-шамычын мертвый час жапыштышт миен шуна. Пионер шамычын кынелмешкышт ме чыла ямдылен шуктышна. Вот нуно кынельыч. Ме беседым эртарышна, тунамак пионер-шамыч кружоклаш возалташ тӱҥальыч.

Лагерьыште каныше йоча-шамыч чыланат кружоклаш возалтыч. Юннат-шамыч чодрашке тӱрлӧ пеледыш, насекомый шамычым погаш кайышт. Юный авиамоделист-шамыч Саша Тургеневын вуйлатымыже почеш модель-шамычым ышташ пижыч. Ме фотокружокын член же-шамыч дене фотоаппаратым изучатлаш тӱҥална. Лебедев Николай дефекторный радиоприемникым погаш туныкта. Пионер шамыч пашашке куанен пижыч. Фотокружокын членже-шамыч кокымшо кечыште сниматлашат тӱҥальыч.

Кайшаш кече вашеш выставкым организоватлыме ыле. Юный авиамоделист-шамыч 3 авиамодельым ыштеныт. Фотокружокын членже-шамыч фото-газетым луктыч. Юннат-шамыч гербарийым, коллекцийым ыштышт.

ВАСЯНИН ЮРИЙ.
Куснылкоштшо ДТС-ын членже.

ШКЕНАН ЭЛЫШТЕ

14-ше всесоюзный авиамодельный состязаний

30 июль гыч 10 август марте Вишневый хуторышто (Донбасс) чоҥештылше модель-шамычын всесоюзный состязанийышт лиеш. Тушто авиамодельный команда-шамыч, тыгак посна авиамоделист-шамычат участвоватлаш тӱҥалыт. Тушто участвоватлаш областной, краевой да республиканский состязанийла гыч ойрен колтат. Всесоюзный состязанийыште „Юный авиастроитель" значоклан нормым пушо велэ участвоватлен кертеш.

Артекыште юбилей кечын

18 июльышто пионерский Артек лагерьыште Артеклан 15 ий темме юбилей лӱмеш кугу торжественный костер лиеш. Юбилей кечын тушто 500 пионер-шамыч—чтец, танцор, музыкант-шамыч шке самодеятельностьышт дене выступатлаш тӱҥалыт.

Юный железнодорожник-шамыч нарком деке унала миеныт

Тиде кечылаште СССР корно паша калык комиссар Л. М. Каганович А. М. Горький лӱмеш йоча кӱртньӧ корнысо йоча делегацийым приниматлен.

Шокшо, шӱм куандарыше беседа лийын. 15 ияш диспетчер Роза Лебедева, А. С. Пушкин лӱмеш станций начальник 14 ияш Люда Чаплыгина, поездной вагонный мастер 10 ияш Зяма Либов да молат кузе тунеммышт, паша ыштымышт да кӱртньӧ корно техникым тунем шогымышт нерген наркомлан ойлен пуэныт.

Йоча кӱртньӧ корно-шамыч—модыш огытыл, манын Л. М. Каганович йолташ каласен. Нуно шке шотан техникум лийышт. Средний школым тунем лекше рвезе-шамыч тушечын кӱртньӧ корно техник званийым налын лектышт. Йоча кӱртньӧ корнысо паша тунеммаште ынже мешае велэ огыл, а эшеат сайрак велэ тунемаш полшыжо. Тыге Лазарь Моисеевич ойлен.

Беседа кум шагатат пелэ шуйнен. Нарком приемышто лийше чыла юный железнодорожник-шамычым именной шагат-шамыч дене наградитлен.

НЕМДА ЭҤЕР ВОНТЕНЕ...

Тор'ял лишне Немда эҥер вонтене весела йӱк-йӱан шокта. Тыште—пионерский лагерь. Тушто йоча-шамыч жапым веселан эртарат. СНИМКЫШТЕ: 1. Икымше отряд походыш кая. 2. Площадкыште йоча-шамыч йыр логалын модыт. 3. Вожатый Е. ЗАГАЙНОВА пионер-шамычлан оҥай книгам лудеш. 4. Прогулкыш лекшыштла йоча-шамыч йӧратыме модышыштым: шахматым, шашкым, домином налашат монден огытыл. 5. „Вашке мемнан могырна бронзо гай лиеш!" Шолагыч: МОСУНОВА ТАМАРА, БИРЮКОВА ЛИДА, БЕЛАВИНА ГАЛЯ, МОСУНОВА НЮРА эҥер серыште могырыштым кӱыктен кият. 6. Вот Немда эҥер. Тушто йӱштылашыже могай сай!

Фотомонтажым А. ОВЕЧКИН ыштен.

МЕ ВЕСЕЛАН КАНЕНА

(РОНГИНСКИЙ РАЙОН, КУЖМАРИЙ НСШ-ЫШТЕ ТУНЕМШЕ-ШАМЫЧ ВОЗАТ)

Онай модыш

„Кӧгӧрчен чоҥешта“

Модшо-шамыч йыр шогалыт. Икте покшеке лектеш да модышым тӱҥалеш: „Кӧгӧрчен чоҥешта!“ манын, кидшым кӱшкӧ нӧлталын верыштыжак тӧршта. Тудын почеш моло-шамычат кидыштым нӧлталын тӧрштат. Покшелне шогышо вес семынат ыштен кертеш: ок тӧрштӧ, а чондымо-шамычым, чонан-шамычымат „чоҥешта“ манын кертеш. Мутлан, тудо тыге ойла: „Пырыс чоҥешта!“ Тыге ойлымеке кӧ кидшым кӱшкӧ нӧлталын эн озычы тӧршта гын, тудо покшеке лектеш. Тудын семынак ыштыше моло-шамычшт чӱчырнен шинчыт да чондымо але чоҥештыдыме ӱзгарым „чоҥешта“ манмешке шинчат. Тиде нуныдан йоҥылыш ыштымыштлан „наказаний“ лиеш. Покшелнысе шогышо еҥым вес гана эн ончыч йоҥылыш ыштыше вес йоча алмашта.

МӦР ПОГАШ

Кызыт чодраште, олыкышто мӧр пеш сайын кӱын. Мый мӧр погаш моткоч йӧратем. Садлан 9, 10 да 11 июльышто—кум кече почела, мӧрым погаш коштым. Чодрашке ме Караваев Егор да Тетерин Миклай дене пырля—кумытын кайышна, кумытынат шкенан пийнам намийышна.

Кеҥеж кечын чодраште кошташ пеш сай: юж яндар, тӱрлӧ кайык-шамычын мурымышт пеш сӧралын шокта. Тушто пийна-шамыч мераҥым поктылыч, но кучен ышт керт. Ик кож деке миен гына шуна, кенета мыйын „Герой“ пием кӱш ончен, опташ тӱҥале. Ме ончална—кӱшнӧ ур шинча. Тудо ик укш гыч вес укшыш тӧрштылнак ала-куш шыле.

Ме кумытынат шке кӱмыжна тич мӧрым поген, мӧнгӧ пӧртылна.

Киндулкин Йыван.

„Йошкар кече“ колхоз.

ФУТБОЛ ДЕНЕ МОДЫЧ

Кубер-Сола гыч Кужмарий ялыш ик километр велэ. Ты ялласе йоча-шамыч ваш-ваш чӱчкыдын коштыт. Теве шукерте огыл школын футбольный площадкыштыже нине кок ялысе йоча-шамычын командышт футбол дене модыч. Кужмарийысе тунемше-шамыч сайын модыч, садланак нуно 2:1 счет дене сеҥыштт.

Иванов Петр.

Гербарийым ыштена

Кеҥеж кечын чодраште, олыклаште—чыла вереат тӱрлӧ пеледышым, растенийым муаш лиеш. Ме шушаш ийын VI классыште ботаника дене пеледышым тунемаш тӱҥалына. Садланак кызыт—Тетерин Йыван, Иванов Петр—пырля гербарийлан пеледышым, растенийым поген, лӱмыштым возгален налына. Ме шуко тӱрлӧ растений ден пеледышым поген улына.

Тыгак ме животный-шамычын илышыштым изучатлена. Тиде чыла тунеммашлына кугу полышым пуа.

Ягодаров Наум.

Эн чын коштшо шагат

Астрономический обсерваторийлаште эн чын коштшо шагат-шамыч аралалтыт. Температура вашталтме, тӱжвал влияний логалме дене маятник (шагат йылме) ик тӧр ок кошт. Сандене астрономический шагатым янда деке леведман келге подвалыш сакат. Подвал кок пачаш пырдыжан. Тудо кӱлеш годым автоматически олталтеш. Тушеч южымат качатлен лукмо. Шагат ныж чытырналт манын, тудым кӱ меҥгыш пыжыктыме. Кӱ меҥге мландеш келгын кӱнчен шогалтыме.

Шагатын кечыме подвалыш эн кӱлешан годым веле пурат. Подвалыште улшо шагатын жап ончыктымашыже электромагнит полшымо дене кӱшкӧ кечыше шагатышке кусаралтеш. Подвалысе шагатын стрелкышт нигунам огыт онтале. Садлан пеш изи йоҥылыш лиеш гынат, тудо изин-изин погына да шагат жапым йоҥылыш ончыктен кертеш. Тидлан лийын, шагатым шӱдыр эскерымаш почеш секундын сотый ужашыжлан тӧрлатен колтат.

„Вӱран йӱр“

Европын шуко монастырьлаштыже аралалтше тошто летописьыште „вӱран йӱр“ нерген возымым ужаш лиеш. Еҥ-шамычын йӱр деч шылын шогалме пушеҥге йымаке лышташла гыч вӱр гай йошкар тӱчалтыш-шамыч йогеныт.

Тиде—шучко „юмын пӱрымаш“, манын поп-шамыч калыкым ӱшандарен улыт. Мо тугай вара „вӱран йӱржӧ“?

„Вӱран йӱрым“ „боярышница“ лыве ышта. Тудо—эҥгекым кондышо лыве. Тудын гусеницыже-шамыч олмапун, боярышникын, ломбын лышташыштым кочкын илат. Телым вуно укшысо эҥыремышводеш пижше кукшо лышташыште эртарат. Шошым гусеница-шамыч лышташым кочкын, кушкаш тӱҥалыт. Кушкын шумеҥге укшлаште, кӱжгӱ воштырлаште куколкыш савырнат.

Куколка гыч лыве лекмеҥге тудо мӱшкыржӧ гыч 2—3 йошкар тӱчалтышым луктеш. Тӱчалтыш-шамыч укшлаш, лышташлаш йогат да тушанак кошкат. Лывын куколка гыч лекмыж деч вара кайыше первый йӱрак кошкен шичше йошкар жидкостьым шулыктара да пушеҥге гыч мушкын волта. Тунам йошкар вӱр гай тӱчалтыш-шамыч ӱлыкӧ йогат. Шинчыдыме монах-шамыч тидым „вӱран йӱр“ маныныт.

Н. Щербиновский.

Йошкар-Оласе юный авиамоделист-шамычын состязанийышт

10 гыч 12 июль марте Йошкар - Оласе авиамоделист-шамычын состязанийышт эртыш. Состязанийыште чылаже 36 авиамоделист-шамыч участвоватленыт.

10—11 июльышто юный авиамоделист - шамыч схематический да фюзеляжный модель-шамычым колтыльыч. Тыште первый верым Володя Морозов ден Володя Хованский налыч. Морозовын ыштыме схематический модель 339 метр торашке да южышто 53 секунд жап чоҥештен. Хованскийын фюзеляжный модельже 75 метрым чоҥештен. Тиде расстояниийым 12 секундышто каен.

12 июльышто планер-шамычын модельышт южышко чоҥештен кӱзышт. Тыште адакат Володя Морозов первый верым налын. Тудын планержe южышто 43 секунд лийын.

Йошкар-Оласе авиамоделист-шамыч состязанийын участникше Володя Морозов. Тудын модельже у рекордым шынден.

Фото М. Чуршуковын.

ФУТБОЛ

РСФСР-ысе „Динамо“ командын первенство верч соревнованийыште Йошкар-Олан „Динамо“ футбольный командыжат участвовала. Тудо 30 июньышто Казань олаште эн виян команда—„Динамо“ дене модын. тудым 1:0 счет дене сеҥен. Нине командашамычак 14 июльышто Йошкар-Оласе „Динамо“ стадионышто вашлийын модыч. Но тиде гана Йошкар-Оласе динамовец-шамыч 2:1 счет дене модын колтышт. 7 июльышто мемнан „Динамо“ шкежын полештыже Киров олан „Динамо“-жо дене модо, тудым 2:1 счет дене сеҥыш. Ынде тудо Киров олашке модаш кая.

Чыла нерген кӱчыкын

— **ГРУЗИНСКИЙ ССР**-ыште тений 415 у школа почылтеш.

— **КНИГАМ** первый гана печатлаш тӱҥалмылан тений 500 ий темеш.

— **ЯПОНИЙЫН** Осака ола лишнысе районышто пеш кугу йӱр лийын. 7 еҥ колен да шуко ранитлалтыныт. 117 тӱжем пӧрт вӱдыштӧ шинчат.

— **РУМЫНИЯ** „Лига наций“ гыч лектын.

— **АНГЛИЯ** войнам ышташлан ик кечыште 7 миллионат пелэ фунт стерлинг оксам пытара.

— **ВОЙНА** тӱҥалме деч вара 10 тылзе жапыште чылаже 7.000 самолетым пытарыме. Тушечын 1.500 самолетшо Германийын.

— **АМЕРИКЫН СОЕДИНЕННЫЙ ШТАТШЕ-ШАМЫЧ** военно-морской флотыштым 70 процентлан да морской авиацийым 15.000 самолет марте шукемда.

— **БУДАПЕШТ** олаште (Венгрия) „Петр I“ фильмын 2-шо серийжым ончыктеныт. Фильм чылаланат пеш келшен.

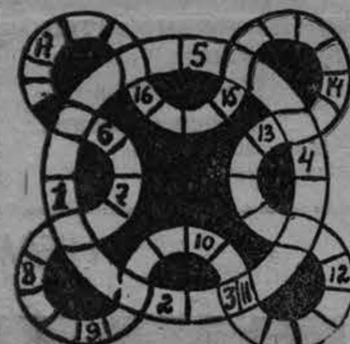
— **ТУРЦИЙЫН** столицыштыже — Стамбул олаште школа, больница, оласе театр, парк-шамычым ыштымым чарныме.

— **МОСКВАСЕ** метрон кумышо очередьшым ыштымаште 14 километр тоннельым кӱнчымӧ.

Чайнкроссворд

1. Муно кӧргӧ. 2. Саска. 3. Знаменитый французский скульптор. 4. Америкысе страус. 5. Изи янлык. 6. Кече лекмаш вел. 7. Азийысе государствын столицыже. 8. Пӧртын ужашыже. 9. Европысо полуостров. 10. Пасу. 11. Декабрист-поэт. 12. Вӱд йымалне паша ыштыше еҥ. 13. Ик ганаште шуко орудий гыч лӱймаш. 14. Воктенысе пӧрт, але еҥ. 15. Шудан лоп. 16. Шурно аралыме вер. 17. Пӱкш кӧргӧ.

ВОЛОДЯ ТОКМУРЗИН колтен.
Удмуртский АССР,
Каракулинский район,
„Чолпан“ колхоз.

Географический метаграмма-шамыч

„П“ дене—Америкысе животный,
„К“ дене—Каспийский теҥызыш йога.

ВИТЯ ХАЛТУРИН колтен.
Ново-Торъяльский район,
„Коминтерн“ колхоз.

* * *

„Р“ дене—Кавказысе эҥер,
„Л“ дене—Францийсе ола.

ПАКИЙ ЧУМАЕВ колтен.
Мари-Турекский район,
Олор НСШ.

Анаграмма

„Ч“ дене—вуйыш пидыт,
„Н“ дене—тувырым мушкыт.

Йыван Бакланов колтен.
Йошкар-Олинский район,
Шеклянур ял.

Задача-тушто

Тиде задачым тыге палыман: шем круг гыч тӱҥалын, эн ончыч конь, вара слон да ладья дене чын коштыда гын, туштым муын луктыда. Туштыжо мо лиеш, палыза!

ИГНАТЬЕВ НИКОДИМ колтен.
Моркинский район,
Шиньша средний школа.

10 июньысо „Ямде лий“-ысе задачын ответше

Эн ончыч чын ответым колтеныт: Витя Горинов (Куженерский район, „Уламдӱр“ колхоз), Алеша Савинов, Ваня Матвеев (Волжский район, Лягушкино НСШ), Лукоянов Иосиф (Волжский район, „Заря“ колхоз).

Врид. отв. редактора— И. Ф. ФЕДОТОВ.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже. Уполн. Марглавлита № 643.